

Makale Geliş | Received: 14.02.2022
Makale Kabul | Accepted: 25.03.2022
Yayın Tarihi | Publication Date: 30.03.2022
DOI: 10.20981/kaygi.1073584

Cengiz ÇEBİ

Doktora Öğrencisi | PhD Candidate
Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Bursa, TR
Bursa Uludağ University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Philosophy, Bursa, TR
ORCID: 0000-0001-5720-6315
izcebi@yahoo.com

A Posteriori Zorunlu Doğruluklar Var Mıdır?

Öz: Bilgi felsefesinde önermelerin zorunlu doğrulukları Kant'tan itibaren onların a priori bir zemine dayanmalarına bağlanmıştır. Diğer bir deyişle bu görüşe göre bir önerme zorunlu olarak doğruysa bu onun -özünde- a priori bir önerme olmasıyla ilgilidir. A posteriori bir önerme ise zorunlu değil, ancak olumsal bir doğruluğa sahip olabilir. Kısaca söyleyecek olursak a priori önermelerin doğruluğu zorunlu, a posteriori önermelerin doğruluğu ise olumsaldır. Dil felsefesinde oldukça etkili bir dil kuramı öne sürmüş olan Kripke ise Analitik Felsefe geleneğinde uzun bir süre neredeyse tartışmasız benimsenmiş olan bu a priorilik-zorunluluk ilişkisine önemli bir eleştiri getirmiş, bu ilişkinin bağlayıcı olmayan yanlış bir ilişki olduğunu öne sürmüştür. Öyle ki ona göre önermeler a priori oldukları halde olumsal, a posteriori oldukları halde de zorunlu olabilirler. Bu yazıda bu savın ilk bölümü bir kenara bırakılacak, a posteriori önermelerin ise neden zorunlu olamayacakları gösterilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: A Posteriori, Zorunluluk, Gönderim, Adlandırma, Katı Gösterim.

Are There Necessary A Posteriori Truths?

Abstract: The necessary truth of propositions in epistemology has been related to their being based on an a priori ground since Kant. In other words, according to this view, if a proposition is necessarily true, it is essentially about its being an a priori proposition. If it is an a posteriori proposition, it may have only a contingent truth, but not a necessary one. To put it briefly, the truth of a priori propositions is necessary, whereas the truth of a posteriori propositions is contingent. Kripke, who has put forward a very effective theory of language in the philosophy of language, has made an important critique to this a priority-necessity relationship, which has been adopted for a long time almost undisputedly in the tradition of Analytical Philosophy, and argued that this relationship is wrong and not viable. So, according to him, propositions can be contingent even though they are a priori, and they can be necessary even though they are a posteriori. In this article, the first part of this argument will be set aside, and it will be tried to show why a posteriori propositions cannot be necessary.

Keywords: A Posteriori, Necessity, Reference, Naming, Rigid Designation.

Giriş

Önermelerin olumsuzluk ya da zorunluluk taşımaları, eşdeyişle kipsel olarak olumsuz ya da zorunlu gerçekleri dile getirmeleri, dil ile gerçeklik arasındaki ilişkinin bir bakıma doğal sonucudur. Bir önerme şayet olumsuz/zorunlu bir doğruluk taşıyorsa bu, ifade ettiği şeyin olumsuz/zorunlu olması anlamına gelecektir. Dile getirilen gerçeklerin, farklı da olabilecek *olumsal gerçekler* olduğunu düşünmek görece daha kolay iken, aksine farklı olmaları düşünilemeyecek *zorunlu gerçeklerin* neler oldukları ve zorunlu olmanın ölçütlerinin neler olabileceği felsefe tarihinde farklı şekillerde tartışılmış bir konudur. Tasımın ilkelerini zorunluluk ilişkisi çerçevesinde ortaya koymuş olan Aristoteles aynı zamanda klasik anlamda özcü bir metafiziği ortaya koymakla da zorunluluğu doğadaki türlerin temel bir niteliği saymıştır. Ona göre dünya, doğaları zorunluluk taşıyan tözlerden meydana gelir ve bilimin işi doğadaki bu zorunlu gerçekleri ortaya çıkarmaktır. (Cresswell 2016: 7)

Yeniçağın akılcı düşünürlerinde düşüncedeki zorunluluk ile doğadaki zorunluluk arasında Aristoteles tarafından varsayılmış olan bağın -aralarındaki farklılıklara karşın- sürdürülmüş olduğunu söyleyebiliriz. Zorunlulukların bilinebildiği, daha da ötesi bilimin yaptığı şeyin zaten bu olduğu yönündeki Aristotelesçi yaklaşımın Yeniçağdaki ilk belirgin eleştirisini yapan Locke özleri gerçek özler ve adsal özler şeklinde ayırdıktan sonra bilimin konusu olanın adsal özler olduğunu, bilimsel bilginin adsal özler gerçek özlere yaklaştığı ölçüde doğru olabildiğini, ancak bir şeyin zorunluluk taşıyan doğasının, eşdeyişle gerçek özünün insanın bilgisine kapalı olduğunu öne sürmüştür. (Locke 1997: 514) Nitekim onun dış dünyaya ilişkin bilgimizin dolaylı olduğunu vurgulayan deneyci yaklaşımı doğa bilgisinin olumsuz olduğunu öngörmektedir. Deneyci çizgiyi daha ileriye taşımış olan Hume özellikle nedensellik ilkesine getirmiş olduğu eleştiriyle doğada var olduğu düşünülen zorunlu ilişkiler savının deneysel bir temeli olamayacağını öne

sürerek (Hume 2007: 54) empirik bilimlerin zorunlu ilişkileri ortaya çıkardığı yönündeki klasik kabule karşı bir duruş sergilemiştir.

Hume'dan sonra Kant bu söz konusu karşıtlığı eleştirisinin çıkış noktası yapmış, doğaya ve doğaya ilişkin bilgimize tümüyle yeni bir bakış açısı sunmak yoluyla zorunluluk konusuna tümüyle kendisine özgü devrimsel bir çözüm önermiştir. Kant'a göre zorunluluk insan zihninden bağımsız oldukları varsayılan kendinde varlıkların bir özelliği değil, doğayı kendi form ve kavramları ile kuran insan zihninin a priori yapısının özelliğidir.

Gordon Prescott Barnes *Zorunluluk ve A priorilik* adlı yazısında Leibniz ve Kant'a atfettiği zorunluluk-a priorilik ilişkisi için şöyle diyor:

[Bu görüşe göre] duyular kendi başlarına bir zorunluluk savını haklılandırmada yetersiz olduklarına göre zorunluluk bilgisi a priori olmalıdır. Duyular bize durumun ne olduğunu söylerler fakat öyle olması gerektiğini söylemezler (Barnes 2007: 496).

Nitekim Kant kendi ifadelerinde bu görüşü oldukça açık şekilde dile getiriyor:

Deney bize gerçekten de neyin nasıl olduğunu söyler, fakat onun başka türlü değil de zorunlu olarak o şekilde olması gerektiğini söylemez. Bu yüzden bize gerçek evrenselliği vermez. İlk olarak, o halde, zorunlu olduğu düşünülen bir önermemiz var ise, o a priori bir önermedir (Kant 1998: A2/B2).

Kripke ise dil felsefesinde yepyeni bir tartışmayı etkili şekilde başlatan *Adlandırma ve Zorunluluk* adlı eserinde zorunlu oldukları halde a posteriori olan önermelerin nasıl olanaklı olduğunu göstermeye çalışır. Ona göre söz konusu klasik kabul iki temel kategorinin, epistemoloji ve metafiziğin, bu bağlamda birbirine karıştırılmış olmasının bir sonucudur.

Tartışılan ikinci kavram zorunluluk kavramı. Bu bazen epistemolojik bir anlamda kullanılır ve o zaman yalnızca a priori anlamına gelir... Fakat burada ilgileneceğim kavram epistemolojinin değil, (umarım) küçültücü olmayan bir anlamda metafiziğin bir kavramıdır (Kripke 1980: 35).

Kripke "metafizik zorunlu" kavramını bir önermenin tüm mümkün dünyalarda doğru olması anlamında kullanır. Böylece bir önerme tüm mümkün

dünyalarda var olan bir olguyu dile getiriyor ise zorunlu bir doğruluğu dile getiriyor demektir. O halde bir önermenin doğruluğu dile getirdiği olguyla ilgili olduğu gibi, zorunlu olarak doğru olması da dile getirdiği olgunun zorunlu bir gerçeklik olmasıyla ilgilidir. Buna göre önermelerin bilinme biçimleriyle ilgili olan a priori ve a posteriori kavramları önermelerin doğru olmalarıyla ilgili olmadığı gibi zorunlu olmalarıyla da ilgili değildir. O halde tüm zorunlu önermelerin a priori, tüm olumsal önermelerin de a posteriori olduklarını söyleyen klasik kabul Kripke'ye göre yanlıştır.

Kripke'nin bu açıklaması kabul edildiğinde, duyuların bize zorunluluğu veremiyor oluşundan yola çıkarak zorunluluk bilgisinin a priori olduğu sonucuna varmak haksızmış gibi görünüyor. Çünkü burada zorunluluk bir şeyi bilme biçimine değil, bizzat gerçekliğin kendisine verilmekte, önermenin zorunlu olarak doğru olması da söz konusu gerçekliği dile getiriyor olmasına bağlanmaktadır. Fakat tam da bu noktada dil ile gerçeklik arasındaki ilişkinin nasıl kurulabildiği, dilin zorunlu olan gerçekliği olduğu şekliyle nasıl yansıtılabildiği tartışması Kripke'yi farklı bir dil kuramına yöneltmekte, böylece o, metafizik olduğunu düşündüğü zorunluluğun dilde ifade edilebildiğini düşünmektedir. Ona göre adlandırma, nesnelere yüzeysel/ilineksel niteliklerinin ötesinde onların zorunlu doğalarına ilişkin bir eylemdir ve adlar bu sayede nesnelere yalnızca aktüel dünyada değil, tüm mümkün dünyalarda gönderim yaparlar. Bunun bir sonucu olarak bir bireyin ya da türün yüzeysel değil de daha temeldeki niteliklerine ilişkin yapılan empirik buluşlar özdeşlik önermeleriyle dile getirildiklerinde, bu önermeler şayet doğru iseler, zorunlu olarak doğru olurlar. İşte Kripke'ye göre bu önermeler a posteriori olmalarına karşın zorunlu olan önermelere karşılık gelirler.

Kripke bu görüşünü kendisinin Frege-Russell görüşü olarak adlandırdığı ve bugün genelde "betimlemeci kuram" olarak bilinen gönderim kuramını eleştirerek ortaya koymuştur. Betimlemeci kurama göre adların işlevi Mill'in söylediğinin (Mill 1911: 37) aksine nesnelere doğrudan işaret etmek değil, onlara nitelikleri

yoluyla işaret etmektir. Bu kurama göre adlar, Frege'nin anlam (*sense*) (Frege 1948: 210), Russell'ın betimleme (*description*) (Russell 1910: 114) adını verdiği bu nitelikler için kısaltma işlevi görürler. Dolayısıyla bir ad, "belirli nitelikleri taşıyan nesne ya da kişi" anlamını taşıyan bir dilsel ögedir. Kripke'ye göre bu kuram kabul edildiğinde bir kişi ya da tür adının zorunlu olarak o kişi ya da türe işaret ettiğini söylemek olanaklı değildir. Çünkü söz konusu nitelikler olumsal olduklarından o kişi ya da türe tüm mümkün dünyalarda işaret edemezler. Oysa -Kripke'ye göre- sezgilerimiz bize bunun aksini söylemekte, adların her koşulda aynı kişiye/türe ilişkin oldukları açık görünmektedir. İşte Kripke buradan yola çıkarak empirik ve aposteriori nitelikli önermelerin zorunlu gerçeklikleri dile getirebildiklerini öne sürmüştür.

Kripke'nin görüşleri yayınlandıkları günden bugüne tartışılmaya devam etmektedir. Burada öncelikle adlandırma ile zorunluluk arasında kurulan ilişkinin nasıl temellendirildiğine daha yakından bakılacak, ardından özünde Kantçı bir bakışla, söz konusu ilişkinin ve buna dayanılarak öne sürülen zorunlu a posteriori önermelerin neden olanaklı olamayacakları birbiriyle ilişkili üç açıdan gösterilmeye çalışılacaktır.

1. Adlandırma ve Zorunluluk

Kripke'nin görüşlerini açıklamadan önce onun kullanmış olduğu kavramları onun kullandığı anlamlarıyla kısaca tanımlamak yararlıdır. Bu bağlamda a priori önerme, deneyden önce bilinen ve doğruluğunun bilinmesi deneye bağlı olmayan önerme iken, a posteriori önermeler ise doğrulukları aksine deney yoluyla bilinebilen önermelerdir. Kripke zorunlu önermeyi metafiziksel anlamda zorunlu, yani tüm mümkün dünyalarda doğru olan önerme olarak alıyor. Mümkün dünya ile kast ettiği şey ise ontolojik olarak ayrı bir dünya değil, aktüel dünyadakinden farklı olan, düşünülebilir herhangi bir karşı durumdur. Örneğin Aristoteles'in filozof değil de marangoz olduğu bir alternatif dünyayı düşünmek, bir başka mümkün

dünyayı düşünmektir. Gönderim/gösterim, bir adın belirli bir tekile ya da türe işaret etmesi, o adın başka bir nesnenin, kişinin ya da türün değil, belirli bir nesne, kişi ya da türün adı olmasıdır. Katı gösterim ise bu gösterimin yalnızca aktüel dünya için değil, tüm mümkün dünyalar için geçerli olması, bu anlamda zorunlu ve metafizik olmasıdır. Kripke özdeşlik kavramıyla ise niteliksel (*qualitative*) özdeşliği değil, sayısal (*numerical*) özdeşliği, yani bir şeyin kendi kendisiyle aynı şey olmasını kast etmektedir.

Kripke'ye göre bir önermenin zorunlu doğru bir önerme olması demek, onun zorunlu bir gerçekliği dile getirmesi demektir. Gerçekliğin bu söz konusu zorunluluğu ise onun bilinmesinden bağımsızdır. Bu durumda zorunluluk gerçeklikten nasıl olup da önermeye geçebilmektedir? Diğer bir deyişle bilgiden ve dilden bağımsız olduğu düşünülen bir zorunlu gerçekliğin bilgide/dilde yer alabilmesinin açıklaması nedir? Kripke bu açıklamayı *adlandırma* eyleminde buluyor. Ona göre adlandırma ile biz içinde yaşadığımız aktüel dünyanın ötesine geçebilmekte, yalnızca bu dünyada değil, tüm mümkün dünyalarda geçerli olan doğruluklarla, eşdeyişle metafizik doğrularla bir bağ kurabilmekte ve onlara gönderimde bulunabilmekteyiz. Doğrudan gönderim kuramının yeni ve özgün bir biçimi olan bu görüşünde Kripke adlandırmayı bir tür vaftize benzetmektedir.

Kuramın basitçe bir ifadesi şu şekilde olabilir: Bir başlangıç vaftizi gerçekleşir. Burada nesne gösterim ile adlandırılabilir, ya da adın göndergesi bir betimleme ile sabitlenebilir. Ad halkadan halkaya geçtiğinde alıcı onu öğrenirken onu duyduğu kişiyle aynı göndergeyi amaçlıyor olmalıdır (Kripke 1980: 96).

Kripke burada nesnelere adlandırılmalarının onların bizzat kendileriyle bir bağ kurmayı sağladığını, bu kendiliklerin ise, onları bizzat o nesnelere yapan özler olduklarını düşünür. Buna göre adlar ile nesnelere ilineksel niteliklerine ya da bu niteliklerin toplamına gönderim yapılıyor değildir. Onlar her ne kadar o nesne ile bir bağlantı kurmada aracı rolünü oynuyor iseler de, onlar bu rolü yerine getirdikten sonra artık söz konusu ilineksel/görünüşsel niteliklere değil, nesnelere bizzat kendilerine gönderim yapılmaktadır. Özsel nitelikleri

düşünüldüğünde bir nesne tüm mümkün dünyalarda aynı olan bir nesnedir. Kripke böylece adların bize dünyalar-arası (*transworld*) bir özdeşliği sunduğunu, gerek bireyler, gerekse türler için bir addan söz ettiğimizde, onun tüm dünyalarda aynı tekile ya da türe gönderim yaptığını söylemek ister.

Kripke'nin bu gönderim biçimi için kullandığı özel bir terim de vardır: Katı gösterim (*rigid designation*). Ona göre bir katı gösterici tüm mümkün dünyalarda aynı nesneye (ya da türe) gönderim yapan bir şeydir.

Bir terim tüm mümkün dünyalarda aynı nesneyi gösteriyorsa ona katı gösterici, durum bu değilse ona katı olmayan ya da ilineksel gösterici diyelim. Elebette ki nesnelerin tüm mümkün dünyalarda var olması gerektiğini söylemiyoruz (Kripke 1980: 48).

Adlandırma olayını izleyen süreçte bir ad bize bir nesneyi yalnızca aktüel dünya için değil, tüm mümkün dünyalar için gösterir. Diğer bir deyişle bir bireyi ya da türü o birey ya da tür yapan nitelikler tüm mümkün dünyalarda geçerli olduğuna göre, adlar da bu nesnelerin bizzat kendilerine işaret ettiklerine göre, bir ad o nesnenin tüm ilineksel niteliklerinden soyut olan varlığına işaret eder. Bu da fiziksel olanın ötesinde metafiziksel bir gerçekliğe karşılık gelir.

Kripke böylece ilk adımda zorunluluğun a priorilik ile bağıını kestikten ve onu insanın bilmesinden bağımsız olarak varlığın bizzat kendisine verdikten sonra, bu kendinde varlık ile kurulan bağı bu kez adlandırma ile kurmakta ve zorunlu önermelerin a posteriori de olabildiği tezini, bu söz konusu adlandırma teorisi zemininde savunmaktadır. Örneğin Sabah Yıldızı ve Akşam Yıldızı adlandırmaları Kripke'ye göre her ne kadar farklı yerlerde görünen 'yıldızlar' üzerinden yapılmış olsa da aslında adlandırılmış olan şey Venüs gezegenidir. Akşam Yıldızı'nın aslında Sabah Yıldızı olması özdeşlikle ilgili olduğundan -ve bu özdeşlik de metafizik bir gerçeklik olduğundan- zorunlu bir doğruluktur. Oysa bu doğruluk empirik gözlemlerin sonucunda a posteriori olarak öğrenilmiştir. Diğer bir deyişle bir zamanlar "Sabah Yıldızı" şeklinde yapılmış olan adlandırma, Frege-Russell görüşünün öngördüğü gibi belirli bir kısım niteliklere kısaltma olarak değil, bu

niteliklerin ötesinde bizzat nesnenin kendisine yapılmıştır. Adların bu özelliği onları katı göstericiler yapmakta ve onların tüm mümkün dünyalarda aynı nesneye gönderim yapabilmelerini sağlamaktadır. Bilimsel bir çalışma farklı nesnelere oldukları sanılan iki nesnenin tek ve aynı nesne olduğunu söylediğinde ortaya koyduğu özdeşlik önermesi bir yandan a posteriori iken aynı zamanda zorunlu bir gerçekliği dile getirmektedir.

Yine örneğin tüm yüzeysel ve ilineksel nitelikleriyle birlikte altın maddesine yapılmış olan adlandırma altının bizzat kendisine yapılmış olduğundan, altın ile kast edilen şey söz konusu yüzeysel nitelikler değil, bunların altında yer alan temel niteliklerdir. Bu temel nitelikler altın için zorunlu niteliklerdir. Altın denildiğinde sarı ve parlak olan bir madde değil, *özünde* altın olan bir şeyi kast etmekteyizdir. Bu özü bilimsel araştırmalar ile, yani a posteriori olarak öğreniriz. Ancak bunu sonradan öğreniyor olmamız bu özsel niteliklerin altın için olumsal olduğu anlamına değil, altın için metafiziksel anlamda zorunlu niteliklerin bizim için açığa çıkması anlamına gelmektedir. Böylece bir zamanlar altın olarak adlandırılmış bir maddenin, bir doğal türün zorunlu nitelikleri daha sonradan öğrenilmektedir. Kripke'ye göre böylece bu tür önermelerin (Örneğin altının 79 protonlu bir element olduğunu söyleyen önermenin) zorunlu bir doğruluğa sahip olmalarının a priorilik ile bir ilgisi olmayıp dile getirdikleri şeyin özsel doğasıyla ilgisi vardır. O halde doğa bilimleri çok sayıda zorunlu ve a posteriori önermeleri içerirler.

2. Naif Realist Bakış Açısı

Kripke'nin bakış açısını, Kant'ın zorunluluk üzerine yaptığı açıklamaları aslında yüzeysel değerlendirdiği şeklinde yorumlamamız olanaklı görünüyor. Her şeyden önce Kripke'nin görüşleri Kant'ın naif realizm ya da transandental realizm olarak adlandırdığı varsayıma dayanmaktadır. Oysa Kant bu varsayım üzerine yapılagelen bilgi analizlerinin o güne kadar başarısız olduğunu, bunun yerine

konuya bir de onun transandental idealizm adını verdiği bakış açısıyla bakılması gerektiğini *Eleştiri*'nin giriş bölümünde dile getiriyor:

Bugüne kadar tüm bilgimizin nesnelere uyması gerektiği varsayıldı. Fakat bu varsayım üzerinden nesnelere ilişkin bilgilerimizi kavramlar yoluyla onlarla ilgili a priori bir şey kurarak genişletme çabalarının tümü başarısızlıkla sonuçlandı. Bu yüzden, nesnelere bilgimize uyması gerektiğini varsayarak metafiziğe ilişkin görevlerde daha başarılı olup olmayacağımızı denememiz gerekiyor. Bu, onlarla ilgili bir şeyi onlar verilmeden önce belirlemek yoluyla, ulaşılmak istenenle, yani nesnelere a priori bilgisine sahip olmanın olanağı ile daha uyumlu olacaktır. Bu tam olarak Kopernik'in ilk düşünceleri gibi olacaktır (Kant 1998: Bxvi).

Buna göre nesnelere insan zihni karşısında ve ondan bağımsızca algılanmaya ve adlandırmaya hazır, kendinde şeyler sayılması, bilginin ise onlarla bir şekilde temas geçmek yoluyla zihnimizin/zihin içeriğimizin onlara göre şekillenmesiyle edinildiği varsayımı Kant'a göre kendisine kadar gelen süreçteki felsefi başarısızlıkların temel nedenini oluşturmuştur. Nitekim ona göre Hume, zorunluluğu nesnelere kendilerinde bulmadığımızı söylerken doğru bir şey söylemekte, ancak deneydeki zorunluluk algısını alışkanlık gibi bir şeye bağlamakla yanlış bir sonuca varmaktaydı (Kant 2000: 5). Kant'ın yapmaya çalıştığı şey tam da Kripke'nin yapmaya çalıştığı tersi gibidir: Zorunluluğun kaynağını doğanın kendisinde değil, insanın bilme yetisinin yapısında görmek. Robert Hanna'nın Analitik Felsefe'de Kripke ile öne çıkan söz konusu görüşleri Kant'ın Kopernik Devrimi'nden bir tür geriye dönüş, bir "geri devrim" olarak adlandırmış olması bu bakımdan dikkate değerdir.

Tüm mantıksal-teknik parlaklığına ve felsefi dakikliğine karşın çağdaş analitik metafizik, felsefede bizi özünde Baconcu, Kartezyen, Spinozacı ve özellikle de Leibnizci-Wolffçu naif, Kant-öncesi, eleştiri-öncesi zihin, bilgi ve dünya kavramlarına geri götüren geriye doğru bir evrime karşılık gelir (Hanna 2017: 761).

Öncelikle Kripke'nin a priorilik kavramını epistemolojiye, zorunluluk kavramını ise metafiziğe ait gören yaklaşımına bakalım. Bu iki alanın Kant felsefesinden itibaren apayrı alanlar olmadığını, fakat metafiziğin epistemoloji tarafından sınırları ve olanağı belirlenen bir alan olduğunu bilmekteyiz. Kripke

epistemolojiyi insanın bilme durumlarını inceleyen bir alan olarak görmekte, onun -özellikle Kant felsefesindeki- insanın dünyayı algılama ve yargılamadaki "kurucu" yapıyı incelediğini göz ardı etmektedir. Kant'ın "Gururlu ontoloji adı yerini daha alçak gönüllü bir ad olan saf anlama yetisinin analizine bırakmalıdır" (Kant 1998: A247/B303) ifadesindeki saf anlama yetisinin analizi tam da bu anlamdaki epistemolojiye karşılık geliyor. Burada epistemoloji Kripke'nin sunduğu gibi bireysel/öznel bir bilme eylemiyle ya da bu bilmenin deneyden önce mi sonra mı olduğuyla değil, nesnel anlamda bilmenin doğasıyla ilgilenmektedir. Burada deneyden önce olan şey bilginin kendisinden çok deneyi ve bilgiyi olanaklı olan ortak zihin yapısıdır. Öyle ki söz konusu bilme eylemi, nesnesini basit bir yansıtma şeklinde değil, onu kendi a priori yapısı içerisinde kurarak temsil etmektedir.

A priorilik kavramı Kant için "bireyin bir bilgiyi deneyden bağımsız olarak bilmesi" şeklinde tanımlanabilecek bir kavram değildir. Kant felsefesinde a priori insan zihninin bilme mekanizmasının genel yapısını nitelenmek için kullanılan bir kavramdır. Örneğin uzay ve zaman duyarlılığın a priori formlarıdır denildiğinde yapısal bir nitelikten söz edilmekte, bu yapıların deneyi öncelediği, deneyin bu a priori yapılar sayesinde olanaklı olduğu söylenmektedir. A priori önermelerin Kant için yalnızca deneyden bağımsız önermeler şeklinde anlaşılması bu bakımdan son derece yanıltıcıdır. Aksine *Saf Aklın Eleştirisi*'nin temel argümanları deneyin a priori yapılardan bağımsız olamayacağı, diğer bir deyişle her türden olmak üzere algının ve bilginin zihnin a priori mekanizmaları ile olanaklı olabildiği yönündedir. Şu halde epistemoloji ve metafiziğin farklı alanlar oldukları öncülünden hareketle her zorunlu önermenin a priori olmak zorunda olmadığını, metafizik olarak zorunlu bir gerçekliğin epistemolojik olarak a posteriori bir önerme ile de dile getirilebileceğini öne sürmek haklı bir akıl yürütme olarak görünmüyor. Zorunluluk taşıdığı öne sürülen önermeler bu zorunluluğu deneyin ötesindeki bir metafizikten değil, a priori form ve kavramların deneyi olanaklı kılmasıyla elde edilen sentetik a priori bir 'metafizik'ten kazanmaktadırlar. O halde Kripke'nin örnek olarak vermekte olduğu zorunlu a posteriori önermelerin empirik olmakla

birlikte a priori, eşdeyişle sentetik a priori önermeler oldukları kolaylıkla savunulabilir görünmektedir.

3. Empirik Olguların Özdeşlik İlişkisiyle Birlikte Sunulması

Kripke'nin zorunlu a posteriori önermeler tezini adlandırma-zorunluluk ilişkisi temelinde savunma girişimi, aslında daha da temelde mantıksal bir ilişki olan özdeşlik ilişkisine dayanmaktadır. Nitekim onun *Adlandırma ve Zorunluluk*'u öncelemiş olan *Özdeşlik ve Zorunluluk* adlı yazısında bunu açıkça görebilmekteyiz (Kripke 1971: 136). Kripke burada olumsal özdeşlik önermelerinin neden olanaklı olmadıklarını göstermek bağlamında dikkati şu çıkarıma çekiyor:

- (1) $\forall x \Box (x = x)$
- (2) $\forall x \forall y (x = y \rightarrow (\Box (x = x) \rightarrow \Box (x = y)))$
- (3) $\forall x \forall y (x = y \rightarrow \Box (x = y))$
- (4) $(x)(y) ((x = y) \rightarrow \Box (x = y))$

Burada saf mantıksal zorunlu bir özdeşlik önermesini izleyen önermelerde bir şeyin bir başka şeyle özdeş olması durumunda bu özdeşlik ifadesinin de bir zorunluluk taşıdığı gösteriliyor. Böylece x'in x ile özdeş olması zorunlu olduğuna göre, x'in y ile özdeş olması durumunda bu özdeşliğin de zorunlu olduğu dile getiriliyor. Kripke'nin buradan varmaya çalıştığı sonuç, herhangi bir şeyin iki farklı şey olduğu düşünülerek iki farklı şekilde adlandırılmış olması durumunda, bu iki şeyin aynı şey olduğunu söyleyen bir empirik buluş önermesinin zorunlu bir doğruluğu dile getirmekte olduğudur. Ancak buradaki akıl yürütmeye baktığımızda durumun böyle olmadığını görme olanağımız bulunuyor.

Konuya yine, Frege üzerinden gelen ve Kripke'nin de sıkça kullanmış olduğu Sabah Yıldızı- Akşam Yıldızı örneği üzerinden bakalım. Kripke'ye göre "Akşam Yıldızı Sabah Yıldızı'dır" önermesi a posteriori zorunlu bir doğruluğu ifade

etmektedir. Çünkü ona göre hem "Sabah Yıldızı" hem de "Akşam Yıldızı" Venüs'e gönderim yaparlar. Venüs'ün Venüs olması -özdeşlik zorunlu olduğundan- zorunlu olduğuna göre, öte yandan Akşam Yıldızı'nın aslında Sabah Yıldızı olduğu kavramsal bir çözümleme sonucu değil de empirik bir gözlem sonucu, yani a posteriori bilindiğine göre söz konusu önerme hem zorunlu hem de a posteriori bir önermedir.

Böyle bakıldığında ilk izlenim Kripke'nin yeni ve önemli bir buluş yaptığı, uzun süredir a priori oldukları kabul edilen zorunlu önermelerin a posteriori de olabildiklerini gösterdiği yönündedir. Daha yakından incelendiğinde ise bu sonuca kolaylıkla varamayacağımızı görebiliriz. Öncelikle bir yanda tam anlamıyla a priori olan bir özdeşlik ilişkisini görmekteyiz. Bir şeyin kendisiyle özdeş olduğu bilgisi mantığın en temelinde yer alan özdeşlik ilkesinin ifadesidir. Öte yandan aynı nesnenin farklı şekillerde adlandırılmış olması ise empirik bir olgudur. O halde nesnenin kendisi için N diyecek olursak söz konusu özdeşlik önermesini " $x = y$ " şeklinde kurma yerine " $(x \text{ olarak adlandırılmış olan } N) = (y \text{ olarak adlandırılmış } N)$ " şeklinde açık hale getirmemiz gerekir. Bunu yaptığımızda iki farklı şeyi söylemekteyizdir: 1. N kendisiyle özdeştir. 2. N hem x olarak hem de y olarak adlandırılmıştır. Böylece burada ilki zorunlu bir a priori önerme, ikincisi olumsal bir a posteriori önerme olarak iki önerme bulunmaktadır. O halde kendisini zorunlu bir a posteriori önerme olarak gösteren önerme aslında iki farklı önermeden oluşmasına karşın dilin yanlış kullanımı bizi yanıltmakta, onu tek bir önerme gibi göstermektedir. Akşam Yıldızı'nın Sabah Yıldızı olduğunu söylediğimizde söylemeye çalıştığımız Sabah Yıldızı ile Akşam Yıldızı'nın aynı şey olduğu değil, Sabah Yıldızı olarak adlandırılan şeyle Akşam Yıldızı olarak adlandırılan şeyin aynı şey olduğu, tersinden söyleyecek olursak, tek bir şeyin Sabah Yıldızı ve Akşam Yıldızı olarak adlandırılmış olduğudur. Burada zorunlu olan şey söz konusu gezegenin kendisiyle özdeş olmasıdır, iki adın aynı gezegenin adları olması değildir.

4. "Kati Gösterim" in Kendisinin Metafizik Bir Kavram Oluşu

Kripke'nin kendi dil kuramı için kullandığı oldukça özgün bir kavram kati gösterici (*rigid designator*) kavramıdır. İlk belirgin örneğini John Stuart Mill'de gördüğümüz doğrudan gönderim görüşünün (Mill 1911: 37) farklı bir yorumunu ifade eden bu kavram, bireysel ya da türsel olsun, adların nesnelere tüm mümkün dünyalarda doğrudan gönderim yapmakta olduğunu söylemektedir. Buna göre adlar nesnelere nitelikler toplamlarını kısaca ifade eden sözcükler değil, nesnelere bizzat kendilerine gönderim yapan göstericilerdir. Böyle olduğu içindir ki her farklı durumda, eş deyişle her mümkün dünyada, değişebilen tüm niteliklerine karşın kendileriyle aynı kalan birey ya da türleri gösterirler.

Kripke'nin, Frege-Russell'ın -bir anlamda Kantçı- betimlemeler kuramına karşı olarak savunduğu bu görüşte dil ile kendinde gerçeklik arasında doğrudan bir bağ kurulabildiği varsayımı bulunmaktadır. Nitekim kati gösterim, Kripke'nin bir tür vaftize benzettiği adlandırma eylemi ve dolayısıyla adlar yoluyla, nesnelere kendileriyle kurulan bir bağ ifade eder. Ancak bu görüşün/kabulün kendisi başlıbaşına metafizik bir önkabulü yansıtmaktadır. Dolayısıyla Kripke'nin görüşlerinin onu bir doğa metafiziğine götürdüğünü söylemek yerine, bizzat çıkış noktasının bir metafizik olduğunu söylemek daha doğru görünmektedir. Arda Denkel Kripke'nin bu görüşünü şöyle özetliyor:

Bir nesneye deney öncesi (*a priori*) olarak yüklenen betimsel özellikler bu nesne hakkında zorunlu (*necessary*) değilken, nesnenin adı, yönetimi bir kez saptandıktan, o nesneyi bütün bilinen özelliklerini kaybetmiş olduğu durumlarda bile gösterecek, yani zorunlu olarak ona yönetim sağlayacaktır. Kripke, bu dersin ışığında belirli betimlemeleri kati olmayan yönetenler olarak nitelendirirken, özel adlar için 'kati yöneten' (*rigid designator*) diyor. Kati olmayan yönetenler yönetilen hakkında doğru ya da zorunlu olmayabilirken kati yönetenler önceden yüklenen özelliklerin doğru ya da yanlış olmaları yüzünden etkilenmeden her durumda takılmış oldukları nesnenin adıdır (Denkel 1981: 42).

Paragrafın özellikle dikkat çeken yeri "yönetimi bir kez saptandıktan, o nesneyi bütün bilinen özelliklerini kaybetmiş olduğu durumlarda bile gösterecek" ifadesidir. *Gönderim ve Varlık* adlı eserinde de Kripke gerçek (*genuine*) nesnelere

dünyanın zorunlu varlıkları olduğunu ve bunların tüm mümkün dünyalarda aynı olduklarını söylemektedir (Kripke 1973: 17). Gerçekten de Kripke'ye göre adlandırma ve dolayısıyla gönderim/gösterim niteliklerinden soyutlanmış bir nesneye ilişkin olabilen bir şeydir. Oysa böyle bir 'nesne'nin bu adın kullanıcıları için ne anlama gelebileceği anlaşılır değildir. Kripke her ne kadar nesnelere için klasik özsel-ilineksel nitelikler ayırımına başvurmak yoluyla, özsel niteliklerin nesnenin kendisinden ayrılamayacağını kabul ediyorsa da, katı gösterici olarak nitelendirdiği adlar ile varsayılan özsel nitelikler arasında doğrudan bir bağ kurulabilir görünmemektedir. Katı gösterim kavramının öngördüğü "nesne" kavramının belirsizliği bu kavrama dayanılarak oluşturulan adlandırma kuramının da belirsizlik taşıdığını gösteriyor. Niteliklerinden soyut bir nesneye yapılan adlandırmanın aktüel dünyada ya da diğer mümkün dünyalarda neye gönderim yapmakta olduğu tartışılmaya son derece açık olduğundan, bileşenleri katı göstericiler olan özdeşlik önermelerinin bir yandan a posteriori diğer yandan zorunlu olduklarını savunabilmek güç görünmektedir.

Sonuç

Adların nasıl gönderimde bulunabildikleri Antik Yunan'dan bu yana düşünürlerin farklı şekillerde ilgilendikleri bir konu olmakla birlikte bu tartışmaya modern anlamında ilk kez Mill'in eserlerinde rastlamakta ve onun doğrudan gönderimi savunduğunu görmekteyiz. Onu izleyen süreçte -Kant'ın da etkisiyle- Frege ve Russell'in çalışmaları Mill'den farklı olarak adların yaptığı gönderimin doğrudan değil, ancak anlamlar/nitelikler aracılığıyla dolaylı bir gönderimi öngörmüşlerdir. Belirli betimlemeler kuramı olarak anılan bu görüş *Adlandırma ve Zorunluluk* adlı eserinde Kripke'nin başlıca eleştiri konusu olmuştur. Kripke burada Mill'in doğrudan gönderim kuramını mümkün dünyalar semantiğini kullanmak yoluyla farklı bir şekilde temellendirmeyi dener. Bunu sonucunda ise Analitik Felsefe'de genel kabul görmüş olan a priorilik-zorunluluk ilişkisinin

sanıldığı ölçüde geçerli olmadığını göstermeye çalışır. Ona göre bir önermenin zorunlu bir gerçekliği ifade etmesi için a priori bir önerme olması zorunlu değildir. Temelinde özdeşlik ilişkisi bulunan adlandırma kuramı ona göre bize zorunlu a posteriori önermelerin olanaklı olduğunu, öyle ki bilimin birçok önemli önermesinin bu türden önermeler olduğunu göstermektedir. Bu yazıda Kripke'nin gerek görüşüne temel olarak aldığı öncüllerin, gerekse bunları kullanarak başvurduğu argümanların onun savunduğu türden bir sonuca ulaşamadığı savunulmuştur. Öncelikle Kripke'nin, zorunluluk kavramını tartışırken, epistemolojik zorunlulukla metafizik zorunluluğun birbirine karıştırılmış olduğu savı yerinde değildir. A priorilik -özellikle Kant felsefesinde- onun öne sürdüğü gibi yalnızca deneyden önceki bilgiyi niteleyen bir kavram olarak görülmez. A priorilik aynı zamanda deneyi ve dolayısıyla bilgiyi olanaklı kılan zihinsel yapının form ve kavramlarının niteliğidir. Nitekim saf a priori bilgi yanında sentetik a priori bilginin olanağı buna dayanmaktadır. Öte yandan Kripke'nin zorunlu a posteriori olarak nitelediği önermeler çözümlendiğinde bunların biri zorunlu diğeri a posteriori olmak üzere iki önermeye indirgenebildikleri anlaşılmaktadır. Bu durum göz ardı edilse dahi, söz edilen doğrudan gönderim -nesnesi/göndergesi belirgin olamadığı için- öne sürüldüğü gibi doğrudan ve katı olmadığından, diğer bir deyişle gönderim tüm mümkün dünyalar için geçerli olmak üzere "nesnenin kendisi"ne olamadığından, katı gösterici oldukları ileri sürülen terimlerin zorunlu a posteriori önermeler oluşturmaları da olanaklı değildir. Kant'ın "zorunluluk taşıyan önermelerin bu zorunluluklarının zihnin a priori yapısına dayandığı" tezi gücünü koruyor görünmektedir.

Are There Necessary A Posteriori Truths?

Summary

Cengiz ÇEBİ

PhD Candidate

Bursa Uludağ University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Philosophy, Bursa, TR
ORCID: 0000-0001-5720-6315
izcebi@yahoo.com

Introduction

Kripke uses the concept of "metaphysical necessity" to mean that a proposition is true in all possible worlds. Thus, if a proposition expresses a fact that exists in all possible worlds, it expresses a necessary truth. Accordingly, the concepts of a priori and a posteriori, which are related to the ways in which propositions are known, are not related to the fact that propositions are true, nor are they to be necessary. Then, according to Kripke, the classical assumption that all necessary propositions are a priori and all contingent propositions are a posteriori is wrong. According to him, naming is an action that gives access to the necessary nature of objects beyond their superficial/accidental qualities, and names thus refer to objects not only in the actual world but also in all possible worlds. As a result, empirical discoveries about more fundamental rather than superficial qualities of an individual or species are necessarily true if they are expressed by identity propositions. According to Kripke, although these propositions are a posteriori, they are also necessary. Here, first of all, we have looked more closely at how the relation established between naming and necessity is grounded, and then, with a Kantian perspective, it has been tried to show why the said relation and the necessary a posteriori propositions based on it cannot be possible from three interrelated perspectives.

1. Naming and Necessity

According to Kripke, for a proposition to be a necessarily true proposition means that it expresses a necessary truth. This necessity of reality is independent of its knowing. According to him, by naming, we can go beyond the actual world we live in, establish a connection with the truths valid not only in this world but also in all possible worlds (Kripke 1980: 96). Here, Kripke thinks that the naming of objects

enables them to establish a bond with themselves. Kripke thus wants to say that names offer us a transworld identity, and that when we speak of a name for both individuals and kinds, it refers to the same individual or kind in all worlds. There is also a special term that Kripke uses for this form of reference: rigid designation. For him, a rigid designator is something that refers to the same object (or kind) in all possible worlds (Kripke 1980: 48).

2. Naive Realist Perspective

It seems possible to see Kripke's point of view as a superficial interpretation of Kant's explanations of necessity. First of all, Kripke's views are based on what Kant calls naive realism or transcendental realism. Kant states in the introductory part of *The Critique* that the analyzes of knowledge based on this assumption have been unsuccessful until that day, and that instead the issue should be looked at from the perspective of what he calls transcendental idealism (Kant 1998: Bxvi). According to Kant, the main reason for the philosophical failures in the process up to him was the assumption that objects are considered as things in themselves, ready to be perceived and named independently of the human mind, and that knowledge is acquired by shaping our mind/mental content by contacting them in some way.

For Kant, the concept of a priority is not a concept that can be defined only as "the individual's knowledge that independent of experience". In Kant's philosophy, a priori is a concept used to characterize the general structure of the knowing mechanism of the human mind. Understanding a priori propositions for Kant only as propositions independent of experience is misleading in this respect. Therefore, it does not seem to be a true reasoning to argue that on the premise that epistemology and metaphysics are different fields, every necessary proposition does not have to be a priori, and that a metaphysically necessary reality can also be expressed by an epistemologically a posteriori proposition.

3. Presenting Empirical Facts with Identity Relation

Kripke's attempt to defend the thesis of necessary a posteriori propositions on the basis of the naming-necessity relation is actually based on the identity relation, which is a fundamental logical relation (Kripke 1971: 136). According to Kripke, the proposition "Hesperus is Phosphorus" expresses an a posteriori necessary truth. Because according to him, both Hesperus and Phosphorus refer to Venus. Since it is necessary for Venus to be Venus - since identity is necessary -, and since it is known that Hesperus is actually Phosphorus, not as a result of a conceptual analysis, but as a result of empirical observation, that is, a posteriori, the proposition in question is both necessary and a posteriori. Seen in this way, the first impression is that Kripke made a new and important discovery, showing that necessary propositions that were long accepted as a priori can also be a posteriori. On closer inspection, we can see that we cannot easily reach this conclusion. First of all, we see, on the one hand, a relation of

identity that is strictly a priori. The knowledge that something is identical with itself is the expression of the principle of identity, which is at the very core of logic. On the other hand, it is an empirical fact that the same object is named in different ways.

4. The "Rigid Designation" Is Itself a Metaphysical Concept

A very original concept that Kripke uses for his theory of language is the rigid designator. In this view, which Kripke defends against Frege-Russell's - in a sense Kantian - description theory, there is the assumption that a direct link can be established between language and reality in itself. As a matter of fact, the rigid designation expresses a bond established with the objects themselves through the act of naming, which Kripke likens to a kind of baptism. However, this view/acceptance itself reflects a metaphysical presupposition. Therefore, instead of saying that Kripke's views lead him to a metaphysics of nature, it seems more correct to say that his starting point is a metaphysics itself.

Conclusion

Kripke attempts to ground Mill's direct reference theory in a different way by using the semantics of possible worlds. But first of all, when discussing Kripke's concept of necessity, the argument that epistemological necessity and metaphysical necessity are confused is not appropriate. A priority -especially in Kant's philosophy- is not seen as a concept that only characterizes knowledge prior to experience, as he suggested. A priority is also the quality of the forms and concepts of the mental structure that makes experiment and therefore knowledge possible. On the other hand, when the propositions that Kripke describes as necessary a posteriori are analyzed, it is understood that they can be reduced to two propositions, one necessary and the other a posteriori. Even if this situation is ignored, since the mentioned direct reference is not as direct and rigid as claimed, in other words, since the reference cannot be the "object itself", then it is not possible for the terms to form necessary a posteriori propositions. Kant's thesis that "necessity of necessary propositions rest on the a priori structure of the mind" seems to hold.

KAYNAKÇA | REFERENCES

- BARNES, G. P. (2007) "Necessity and A priority", *Philosophy Studies*, 132, s.495-523
- CRESSWELL, M., MARES, E., RINI, A. (2016) *Logical Modalities from Aristotle to Carnap*, Cambridge University Press, New York.
- DENKEL, A. (1981) *Yönletim*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- FREGE, G. (1948) "Sense and Reference", *The Philosophical Review*, 57-3, 209-230
- HANNA, R. (2017) "Kant, the Copernican Devolution and Real Metaphysics", *The Palgrave Kant Handbook*, editör: Matthew C. Altman, Palgrave Macmillan, London.
- HUME, D. (2007) *An Enquiry Concerning Human Understanding*, ed. Peter Millican, Oxford University Press, New York.
- KANT, I. (2000) *Prolegomena*, çev. İoanna Kuçuradi-Yusuf Örnek, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara.
- KANT, I. (1998) *The Critique of Pure Reason*, The Cambridge Edition Of The Works Of Immanuel Kant (Ed. Paul Guyer, Allen W. Wood), Cambridge University Press, New York.
- KRIPKE, S. (1971) "Identity and Necessity", *Identity and Individuation*, ed. Milton K. Munitz, New York University Press, New York.
- KRIPKE, S. (1980) *Naming and Necessity*, Harvard University Press, Cambridge
- KRIPKE, S. (2013) *Reference and Existence*, Oxford University Press, New York.
- LOCKE, J. (1997) *An Essay Concerning Human Understanding*, Penguin Books, London.
- MILL, J. S. (2011) *A System of Logic by John Stuart Mill*, eBooks@Adelaide, University of Adelaide.
- RUSSELL, B. (1910) "Knowledge by Acquaintance and Knowledge by Description", *Proceedings of the Aristotelian Society New Series*, 11, 108-128